

Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü Ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu

Sevda Örücü*

Özet

Yüzyıllardır Kudüs, jeopolitik ve jeostratejik konumu açısından ve üç semavi dinin buraya attığı değerden dolayı dünyanın önde gelen ülkelerinin askeri ve siyasi politikalarının merkezinde önemli bir yer tutmuştur. Bu sebepler dahilinde Kudüs her zaman Ortadoğu'nun kalbi niteliğinde olmuştur. Bu gerçekliği göz önünde bulundurarak, çalışma, Yahudi halkının yüzyıllarca süregelen diaspora hayatlarına açıklık getirerek bu özel durumun Yahudilerin kendi tarihine, Filistin tarihine ve İsrail Devleti'nin kuruluşuna kadar olan süreci nasıl etkilediğine ve bu etki ile hiç kuşkusuz Yahudilerin dünya tarihinde neler yapabileceğine açıklık getirmiştir. Çalışmada "Diaspora" kavramı açıklanmış olup, "Diaspora" gibi geniş çaplı bir kavram öze indirilerek "Yahudi Diasporası" anlatılmıştır. Yahudi Diasporası sonrasında Siyonizmin doğuşu, Yahudilerin vaad edildiğine inandıkları Filistin'e göç etmeleri, Filistin'in İngiliz Mandasına girmesi, BM'in Filistin'i Taksim kararı, İsrail Devleti'nin Kuruluş dönemi ve o döneme kadar yaşanan, gerek Ortadoğu gerekse Avrupa ve diğer kıta ülkelerini derinden etkileyen olaylar bütünü bu çalışmada açıklanmıştır. Çalışmanın amacı Arap-İsrail arasındaki çatışmaların sebeplerinin daha iyi anlaşılması ve bu konuyla ilgili literatüre yeni bir kaynak kazandırılması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, siyonizm, aliyah, diaspora.

Migration of Jewish Diaspora to Palestina and the Establishment of Israel

Abstract

For centuries, Jerusalem has been in a position to be regarded as the heart of the Middle East, which has an important place in the center of the military and political policies of the leading countries in the world because of its geopolitical and geostrategic meaning and the value attributed by Christians, Jews and Muslims. In view of this reality, the work clarifies how the Jewish people have been able to clarify the diaspora life of the Jewish people, and how the Jews can do this, with the effect of this particular situation on the history of the Jews, the history of Palestine and the establishment of the State of Israel. For this reason, explaining the concept of

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, sevdaorucu@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-0346-9096.

(Makale Gönderim Tarihi: 26.08.2018; Makale Kabul Tarihi: 16.10.2018)

diaspora, por Diaspora such as a large-scale concept by downloading a special Jewish Diaspora as is described. After the Jewish Diaspora, the Jews migrated to Palestine, the birth of Zionism, the entry of Palestine into the British Mandate, the UN decision on Palestine, the foundation period of the State of Israel and the period until that period, both the Middle East and Europe and other continent countries. The events affecting the whole are explained in this study. The aim of the study is to give a new source to the literature on this subject and to evaluate the problem that has existed for centuries.

Keywords: Judaism, Zionism, Aliyah, Diaspora

Giriş

Yahudilerin, Yahudi tarihinde kendilerine has bir kronoloji ve dini terminolojileri bulunmaz. Tarihlerine bakıldığı zaman bir dine son derece ayrılmaz bir bağ ile kenetlenen insanların hikâyesi görülür. Yahudilik diye bir şey yoksa Yahudi de yoktur. Yani, Yahudilik sadece bir düşünce biçimini değil aynı zamanda bir ırkın gelenek ve tarihini de kapsar.¹

Yahudilere bu isim inşa ettikleri “Yahuda” devletinden dolayı verilmiştir. İsrailoğulları adını da Hz. Yakup’un kahramanlığı sebebiyle almıştır. Bu kavim, Hz. Musa’dan sonra Musevi, Süleyman’dan sonra Yahudi adlarını kullanmışlardır. Bu kavmin tarihi dini kitapların ilk bölümlerinin daha çok efsaneye benzemesinden dolayı menkıbe ve rivayetlerden oluşan hikâyelere benzemektedir. Yahudi halkı temel isteklerini ve yapmaları gerektiği şeyleri kendi kutsal kitaplarına dayandırmaktadır. Bu Kitab-ı Mukaddes’in birinci bölümü Tevrat’a ait Yahudilerin tarihine baktığımızda göçebelik ve birinci esaretle başlayan hayatları Mısır’dan çıkış ve Mev’dud toprağa yerleşme, hükümet haline gelme, şevket ve ikbal devri, düşkünlük ve parçalanma, dağılmalar ve ikinci esaret, Babil’den dönüş ve yarı milli hayata kavuşma, izmihlal ve ikinci dağılma olarak sıralanmıştır.²

¹Çiğdem Ör, *II.Abdülhamit Döneminde İngiliz Kamuoyunda Filistin’e Göç Meselesi (1876-1908)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s.11.

²Sedat Kızıloğlu, “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizmin Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2012), s. 37.

İsrailoğullarının tarihi Tevrat'a göre M.Ö.1750'lerde başlamıştır. Tevrat'ın yaratılışa ait olan ilk kitabı Genesis'tir. Buna göre, Yahudi kavminin başlangıcı İbranilerdir ve Yahudi dininin kurucusu İbrahim'dir. Kuzey Sami kavimlerinin atası sayılan ve Hz. İbrahim'in soyundan geldiği kabul edilen İbraniler, kendilerini Tanrı'nın "seçilmiş kavmi" olarak görmüşlerdir. Buna göre, Tanrı'nın Hz. İbrahim'in kimliğinde İsrailoğullarının yaptığı anlaşmayla sadece kendisine tapınmakla görevlendirmiş olup Tanrı, Hz. İbrahim'i, bu tanrısal gerçekleri dünyanın diğer bütün kavimlerine yaymakla görevlendirmiştir.³

Yahudi tarihine bakıldığında Yahudiler, her zaman merkezi bir liderliğe sahip olmuştur. On yıl öncesinde yıkılmış ya da düşürülmüş bir Yahudi otoritesinin yerine hemen yenisi inşa edilmiştir. Yahudi ırkını ve milletini dini geleneklerinden ayırmak her ne kadar mümkün olmasa da 'Musa ve On Emir öncesi' Yahudiliğin bağlarına ulaşmak mümkün olmuştur. Yahudiler antropolojik olarak köken incelemesine alındığında; aynı anda başta Arabistan, Suriye, Irak ve Afrika'nın bazı bölgeleri olmak üzere geniş bir coğrafyada benzer özelliklere sahip diller konuşan Akkadlar, Babilliler, Asuriler, Amuriler, Aramiler, Süryaniler, Ken'aniler, Nabatiler, Fenikeliler, Araplar ve Habeşleri de kapsayan Sami kavmine dahil olmuşlardır. Tevrat'a dayandırılan terim Batı'da ilk defa 1781'de "Semitik" şeklinde kullanılmıştır. Bugün Yahudi denen bu kavmin en eski adı İbrani'dir.⁴ İlk olarak bu isimle anılmışlardır.⁵

İbrânî deyiminin kökeni ve anlamıyla ilgili çeşitli görüşlere yer verilmektedir. Nitekim İsrail ve Yahudi deyimleri de köken ve anlam bakımından farklı görüşlere konu olmuştur. Fakat genel olarak baktığımızda üç deyim de aynı toplumu ifade etmek üzere kullanıldığı bilinmektedir.⁶ Tevrat'a göre Yahudiler, Hz. Nuh'un oğlu ve Sami ırkının atası sayılan Sam nesline aitlerdir. Sami ırkından olan Yahudilerin en eski vatanları Mezopotamya olmuştur. Yahudiler uzun süre Arabistan çöllerinde yaşamışlardır. Daha sonra Fırat ve Dicle Nehirlerinin uzandığı

³Mâlîke Bileydi, *İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri (1948-2000)*, Doktora Tezi, İstanbul 2005, s.39.

⁴Ör, a.g.m. s.12.

⁵Mustafa Yalçın, *Ümmet ve Yahudiler*, İstanbul, 1993, s.9.

⁶Süleyman Sayar, "Yahudi Karakteri (Tarihi ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/1 (2000), s.6.

Mezopotamya ile Akdeniz sahillerini içine alan, "Yeşil Hilal" olarak adlandırılan tarıma elverişli alanlara göç etmişlerdir. Mezopotamya ile Suriye arasında çobanlıkla geçimini sağlamışlardır. İlkel bir topluluk olan Yahudiler, daha sonra Hz. İbrahim döneminde Filistin'e yerleşmişlerdir.⁷

*Tevrat'a göre Hz. İbrahim, Yehova (Allah)'nın emriyle kabilesinin başında Babil'deki Ur şehrinde Tanrı tarafından vaat edildiğine inanılan "vaat edilmiş toprak" Kenan diyarına göç etmişlerdir. Tevrat'ın efsanesine göre Tanrı'nın Hz. İbrahim'e "Mısır Nehri'nden büyük nehir olan Fırat'a kadar Kenaniler, Keniziler, Kadmoniler, Hettiler, Perizziler, Refailer, Amoriler, Girgaziler ve Jebusilerin memleketini senin nesline veriyorum," dediğine, Nil'den Fırat'a kadar uzanan toprakları İsrailoğulları'na verdiğiğine inanılır. Kenan diyarına gelen Yahudiler, bölgeye hâkim olan ve Filistin'in ilk halkı olarak bilinen Sami ırkına mensup kabilelerden Kenaniler ile baş edemeyerek Mısır'a göç etmişlerdir*⁸

Arkeolojik araştırmalar gösteriyor ki, insanlık tarihinin en eski çağlardan beri bütün zaman dilimlerini yaşayan Filistinlilerin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Yapılan kazılarda ortaya çıkan aletler bu durumu kanıtlar nitelikte olmuştur. "Filistin" adı, M.Ö. buralarda yaşamış olan Filistinlilere denir. Filistin bölgesi çok eski çağlardan bu yana pek çok kavmin göç ve istilasına maruz kalmıştır. Bu durumun en önemli sebebi bulunduğu jeopolitik ve jeostratejik konumu ve yine aynı zamanda üç semavi din için kutsal sayılan Kudüs'ün burada bulunmasıdır. Belki de bu sebeple bölge "arz-ı mev'ud" veya "arz-ı mukaddes", şeklinde isimlendirilmiştir.⁹

Arap yarımadasında büyük bir kuraklık gösterince, burada yaşayan halklar civar bölgelere göç etmiştir. Filistin'in ilk halkı Arap yarımadasından göçen Sami ırkındandır. Filistin bölgesine ilk göçler M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Kenaniler tarafından olduğu bilinmektedir. Kenaniler aynı zamanda Kudüs'ün kurucularındandır. Filistin'in sınırları tarih öncesi devirlerden beri pek çok göç ve istilaya uğradığı için devamlı değişmiş ve bir türlü net bir şekilde sınırları çizilememiştir. Bu sebeple konuyla ilgili bir görüş birliğine de

⁷ Kızıloğlu, a.g.m., s.37-38.

⁸ Kızıloğlu, a.g.m., s.38.

⁹ Mustafa Dutak, *İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Filistin Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Arap Ülkeleri ve İsrail İlişkileri (1948-1988)*, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007, s. 12.

rastlanmamıştır. Filistin denen topraklar, esas itibariyle Suriye ile Mısır ve Akdeniz ile Şeria Nehri arasında kalan alanı kapsamaktadır. Şeria Nehrinin döküldüğü Ölü Deniz (Lut Gölü) Filistin'in doğu sınırına dâhildir.¹⁰

Buradan şöyle bir çıkarımda bulunursak, M.Ö. 20. yüzyıldaki Filistin bölgesinin durumu incelendiğinde Kenanilerin orada yerleşik bir toplum olarak yaşadıkları anlaşılmaktadır. Yani, Yahudiler kendilerini her ne kadar Filistin'in en eski yerleşimcileri olarak iddia etseler de bu toprakların en eski yerleşik toplumu olmadıkları oldukça açıktır.¹¹

Yahudi dininin kurucusu Hz. İbrahim'in dini, oğlu İshak ve torunu (İshak'ın oğlu) Yakub'a geçerek İsrailoğullarının dini olmuştur. Daha öncede belirtildiği üzere Hz. Yakub Yahudi tarihi açısından önemli bir rol üstlenmiştir. Çünkü onunla birlikte artık İsrailoğulları kavmi oluşmuştur. İnançlarına göre Hz. Yakub'un ismi Tanrı tarafından ilahlarla mücadele eden anlamına gelen İsrail ile değiştirilmiş, Yakub'un oğulları Ruben, Şimeon, Levi, Yahuda, İssakar, Zebulun, Yusuf, Benyamin, Dan, Naftali, Gad ve Aşer'in isimleriyle anılan On İki Kabile de Beni İsrail, İsrailoğulları adını alarak İsrail kavmi oluşturulmuştur.¹²

İsrailoğulları'nın Hz. Yusuf vasıtasıyla Mısır'a göç ettikleri sırada Mısır, Hiksos hanedanının hakimiyetinde olmuştur. Yönetimi zorla ele geçiren Hiksoslar, Mısır'ı ve halkını ihmal etmiştir. Bu sebeple Mısır'ın milliyetçileri saltanatı Hiksoslardan almaya çalışmıştır. Tevrat'ta yazılanlara göre Firavun, bu sebeple Hz. Yusuf'un kardeşlerinin Mısır'a gelmesini ısrarla istemiştir. Eğer gelirlerse bütün ülke servetlerinin onların olacağı sözünü de üzerine basarak söylemiştir. Bu göç gerçekleşince de İsrailoğulları Firavun'un verdiği söz üzerine Mısır'ın en verimli topraklarına yerleştirilmiş ve ilk zamanlar saygın bir hayat sürmüşlerdir.¹³ Fakat Yahudiler zenginleşip ülkenin kilit noktalarını ele geçirmeye başlayınca Mısır Firavunları'nın zulüm ve baskısına uğramış zamanla köle durumuna düşmüşlerdir. M.Ö. 1200'lere kadar orada tutsak kalmışlar, Hz. Musa önderliğinde Mısır'dan ayrılarak kölelikten kurtulmuşlardır. Tevrat bu döneme Exodus (Çıkış) demiştir. Tevrat'a

¹⁰ Ali Burhan, *Filistin-İsrail Çatışması ve HAMAS*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2008, s. 8-9.

¹¹ Kızıloğlu, a.g.m., s.36-38

¹² Bileydi, a.g.t., s.40.

¹³ Sayar, a.g.m., s. 7.

göre Hz. Musa önderliğinde İsrailoğulları, Sina Yarımadası'ndaki Sina Dağı'na gelmişlerdir. Burada Hz. Musa'ya Tanrı tarafından 10 Emir verilmiştir. Yahudi kavmine gönderilen Torah ile birlikte Tanrı Yahudi halkına yeni yükümlülükler getirmiştir. Böylelikle Yahudilerin tek tanrılı inançları bir şekil ve içerik kazanmıştır. Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun'a nasip olmayan dönüş Hz. Musa'nın yardımcısı Hz. Yuşa zamanında gerçekleşmiştir ve İsrailoğulları Kenan diyarı (Arz-ı Mevud, vaat edilmiş topraklar) olarak bilinen bugünkü Filistin'e yönelmişlerdir. Mısır'dan çıkış Yahudilerin özgürlüklerinin evrensel bir simgesi olmuştur. Yahudiler bu dönemde yaşadıkları olayları anmak için her yıl Pesah (Hamursuz Bayramı), Shavuot (Tora'nın verilisi) ve Succot (Çardak Bayramı) kutlamaları düzenlenmektedirler. Hz. Musa, İbranileri din ve kültür birliği ile bir arada tutarak bir Yahudi milletin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Hz. Musa'dan sonra yerine geçen Hz. Yuşa, Kenan diyarını fethettikten sonra burasını On İsrail kabilesine paylaşmıştır.¹⁴

MÖ. 1200-1030 yılları arasında İsrail aşiretleri düşmanları ile mücadele etmek için bir araya gelmek istedikleri zaman, siyasi ve askeri anlamda yetkin gördükleri kişileri geçici olarak başlarına getirmişlerdir. Bu liderlere "Hakim" demişler ve Yahudilerin tarihinde, Hz. Yuşa yönetimindeyken Kenan ülkesine geri gelen zamandan, İbrani monarşisinin kurulduğu zamana kadar geçen döneme de "Hakimler Dönemi" denmiştir.¹⁵ M.Ö. 1020'de ilk Yahudi Kralı olarak başa geçen Saul, dağınık kabile yapısını bir arada tutmaya çalışmıştır. Saul'dan sonra onun oğlu Davud kral olmuştur. M.Ö. 1004-965 tarihleri arasında Hz. Davud, On İki İbrani kabilesini tek bir krallıkta toplamış, Kudüs'ü ele geçirerek bu şehri ilk Yahudi devletinin başkenti yapmıştır. Mısır ve Asur İmparatorluk'larının gerilemesiyle Yahudi Krallığı kısa bir zamanda güçlenmiştir. Hz. Davud döneminde önemli gelişmeler olmuştur; Tevrat'a ilaveler yapmış olup bu kutsal kitaba Zebur denmiştir ve kendi krallığı döneminde devletin sosyal yapısını geliştirmiştir. Hz. Davud ölmeden önce krallığını Hz. Süleyman'a devretmiştir. M.Ö. 965-930 tarihleri arası Yahudi tarihinin en iyi dönemi olarak geçer ve bu dönem Hz. Süleyman'ın krallık yaptığı dönemdir. Bu dönemde kuzeydeki On Kabile'nin Mısır'dan Fırat Irmağı'na kadar uzanan toprakları içine

¹⁴Bileydi, a.g.t., s. 40-41.

¹⁵Kızıloğlu, a.g.m., s.38-39.

alınmış böylelikle krallık hem ekonomik hem de siyasi anlamda büyük gelişme göstermiştir. Hz. Süleyman ilk Yahudi tapınağını (Süleyman Mabedi) inşa ettirerek Kudüs'ü İbranilerin kutsal şehri haline getirmiştir.¹⁶ Kral Süleyman'ın en büyük eseri olan bu Yahudi Tapınağı babasının vasiyetine uyarak inşa ettiği, İsrail'in bağımsızlığının ve tek Tanrı fikrine dayanan kültürünün simgesi olmuştur. Yahudi Tapınağı ya da Süleyman Mabedi olarak anılan yapıdan geriye bugün sadece İsrail sınırları içindeki Batı (Ağlama) Duvarı kalmıştır¹⁷

İlk İsrail Devleti'nin varlığı Hz. Süleyman'ın M.Ö. 930 yılında ölmesiyle yaklaşık 70 yıl kadar devam etmiştir. On İki Kabile'nin iç ihtilafları, anlaşmazlıkları, yoğun yabancı etkisi ve kentsel yaşamın gelişmesiyle ortaya çıkan gerilimler nedeniyle devletin varlığı sekteye uğramıştır. Bu dönemde Hz. Süleyman'ın oğlu Rehoboam tahta çıkmıştır. Yaşanan bu sorunlar devletin ikiye ayrılmasına sebep olmuştur. Biri kuzeyde İsrail kabilesinden on tanesini içine alan başkenti "Samaria" olan İsrail Krallığı adını almıştır. Diğer Yahudi devleti de Davud'un soyundan gelen Yahuda ve Benyamin kabilelerinin yönetiminde olan Kudüs şehrine sahip Yahuda Krallıklarıdır. İsrail Krallığı yaklaşık 200 sene varlığını korumuş olup bu 200 senelik dönem boyunca hanedanlar arasındaki sürtüşme, çatışma ve dengesizliklerle uğraşmıştır. Başkenti Samaria'nın düşmesi ile M.Ö. 722'de yıkılan İsrail Krallığı Asur İmparatorluğu'nun hâkimiyetine geçmiştir. Yahuda Krallığı ise, yaklaşık 350 yıl boyunca ayakta kalmış olup, Asur İmparatorluğu yıkıldıktan sonra kurulan Babil Krallığı'nın istilasına uğrayarak M.Ö. 587'de yıkılmıştır. Tüm bu olaylar sonucunda Yahudiler Babil'e sürülmüş, Kudüs tapınağı da yıkılmıştır. Bundan sonra Yahudilerin göçme mecbur bırakıldıkları dağılma dönemleri başlamış, bu olaylar Yahudilerin tarihinde "Bâbil Sürgünü Devri" olarak yerini almıştır. Bu sürgün diasporanın başlangıcı olup Yahudilerin milli duygularını daha da kuvvetlendirerek Filistin'e tekrar geri dönme umudu sağlamıştır ve bu sayede anlaşmazlıkları bir kenara bırakıp birbirleriyle dayanışmaya varmışlardır.¹⁸ Yahudilik mabed merkezli bir din olduğundan¹⁹

¹⁶Bileydi, a.g.t., s.42-43.

¹⁷Ör, a.g.m. s.16.

¹⁸Kızıloğlu, a.g.m., s.39-40.

¹⁹Ömer Yetkin, *Yahudi Diasporası İletişim Stratejisi: ABD Örneği*, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014, s.17.

Süleyman Mabed'inin Babiller tarafından yıkılmasıyla Yahudiler büyük bir hüsrana uğramışlardır. Bu dönem Tevrat ve Eski Ahit'in büyük bir kısmının oluşturulduğu dönemdir. Babil sürgünü öncesi ve sonrasına baktığımızda Yahudilerin dini yaşantıları ve düşünceleri arasında büyük farklılıklar görülmektedir. Babil sürgünüyle birlikte Yahudi inancında büyük değişimler meydana gelmiştir. Millet olarak birbirlerine daha çok kenetlenerek güçlenmeyi kendilerine hedeflemişlerdir.²⁰

Yahudi Diasporası

Diaspora

İnsanlar tarih boyunca sürekli bir yer değiştirme hali içerisinde olmasına rağmen yer değiştirmelerin hepsi diaspora kavramı ile açıklanamaz. O halde insanların her yer değiştirmesi diaspora olarak tanımlanamazsa diasporayı farklı kılan ne olmuştur?²¹

Diaspora, çok uzun bir zamandan beri bir kavim, ulus veya inanç mensuplarının ana yurtlarından koparak başka yerlerde azınlık olarak yaşamalarıdır. Sözcük hem kopma eylemini, hem de kopup azınlık olarak yaşayan kimseleri ifade eder. Eski Yunan'da "diaspora" kavramı, bir anakentten çıkarak dünyanın çeşitli yerlerinde koloniler kuran halk anlamına gelmektedir. Daha sonraki dönemde sözcüğün en yaygın kullanım konusu, Yahudi halkının Babil Sürgünü ile birlikte dünyaya yayılması oldu. Tevrat'ın Yunanca çevirisinde geçen "dünyanın tüm ülkelerine darmadağın olacaksınız" ayeti sözcüğün bu ikinci anlamının ana kaynağı olabilecek niteliktedir.²²

Diaspora kavramı uzun yıllar Yahudi Diasporasını ifade etmek için kullanılsa da bugün Yunanlılar ve Ermenilerin yanı sıra 30 farklı etnik grup için kullanılmakta olup giderek genişleyen bir anlam içermektedir. Köken bakımından Yunanca bir ifadedir. İskenderiye şehrine göç edip burada Yunan kültüründen etkilenen Yahudiler buradaki dil ve Helenistik kültüre adapte olmaya çalışırken kendi kültür, din ve yaşayış

²⁰Mustafa Yiğitoğlu, "Yahudi İdeası: Kral Mabedinden Kral Devlete", *Turkish Studies*,7/2 (2012), s.1209-1210.

²¹Engin Ulusoy, "Diasporayı Yeniden Düşünmek: Diaspora Teorisi ve Modern Diasporanın Temel Parametreleri", *Göç Dergisi*, 2/2 (2015), s.210.

²²Mert Şahin, *Kuruluş Dönemi Türkiye İsrail İlişkileri (1948-1958)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s.22.

biçimlerini de devam ettirmeye çalışmışlardır. İşte diaspora kavramı anlamını bu melezleşme ortamında edinmiştir. Bugünkü diaspora kelimesi bir bitkinin tohumlarının etrafa dağılması gibi dağılmış olsa da tamamen asimile olmamış, kültürel, sosyal ve kimliksel olarak kendi memleketlerini çağrıştıran hatta yeni yerleşim yerleri kurmayı başarmış, dağınık haldeki nüfusları işaret etmektedir.²³ Bir başka ifadeyle kavramın anlamını değerlendirecek olursak;

Babil sürgününden sonra Filistin dışındaki Yahudi kolonilerinin yerleşimleri, Yahudilerin Filistin dışındaki yerleştikleri bölge, Filistin ya da modern İsrail dışında yaşayan Yahudiler, kurulu ya da atalara ait bir anavatandan uzak halkın hareketi, göçü ya da dağılışı, atalarına ait anavatanlarından uzakta yerleşmiş halk ve bu halkın yaşadığı yer. Aslında bu tanımların tamamı tek bir ifadeyi anlatmaktadır : “bir yerden dağılma”yı. Sebebi ne olursa olsun asıl olan dağılmanın kendisidir.²⁴

Yahudi Diasporası

Birinci Yahudi Diasporası

Kudüs'ün (ilk tapınak) Bâbilliler tarafından yıkılıp Yahudilerin sürgün edilmeleri Diaspora'nın başlangıcıdır. Bu sürgünün ardından Yahudilik dini bir anlayış dışında bir yaşam tarzı haline gelmiştir. Yahudiler sürgün edildikten sonra Filistin ile bağlantılarını koparmamışlardır. Yahudilerin Bâbil esareti yaklaşık 70 yıl sürmüştür.²⁵

Yahudiler önceki dönemlerinde birçok zorlukla karşı karşıya kalsalar da hiçbirisi Babil Diasporası kadar etkili olmamıştır. Çünkü asla yıkılmayacağına inandıkları Davud Krallığı yıkılmış, dokunulmaz özellikte kutsallığı olan Mabel'in yerle bir edilmiş olması onları hiç olmadığı kadar derinden etkilemiştir. Yahudi tarihinin en önemli dönemlerinden birini oluşturan Babil Diasporasında İsraililer, kendilerini dış kültürel etkilerden korumayı ve kendine özgü olmayı, ulus kimliklerini ve varlıklarını muhafaza etmeyi 70 yıllık Babil esaretinde öğrenmişlerdir. Bu sebepler dahilinde bir düşünce sistemi, bir ideoloji ve çoğunluk

²³ Yetkin, a.g.t., s.21.

²⁴ Kübra Hidiroğlu, *Sosyolojide Diaspora İncelemeleri: Görüşler, Kavramlar ve Teoriler*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2011, s.11.

²⁵ Bileydi, a.g.t., s44.

uluslar içinde bir yaşam şekli olarak Yahudilik Babil Diasporası'nda doğmuştur.²⁶ Diaspora döneminde Yahudilerin dini anlayış şekli değişmiştir. İbranicilik, Yahudilik haline gelmeye başlamıştır. Bu dönemde, Yahudiler yeniden Kudüs'e ve Kudüs tapınağına kavuşma özlemi içerisinde olup sürekli olarak yabancı bir milletin içinde "Yahudi kalabilme" endişesi yaşamıştır. Bu dönemde Yahudilerin sadece kendileriyle ilgilenmeleri ve egemen topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri konuları ağırlık kazanmaktadır. Şüphesiz Diaspora'nın Yahudi dini ve kültürel hayatına çok büyük etkisi olmuştur.²⁷

Yahudiler karakteristik özelliklerini Babil Diasporası döneminde korumuş olup buldukları toplumda erimemeyi başarmışlardır.²⁸

70 yıllık Babil esareti sonunda Pers Hükümdarı Keyhüsrev M.Ö.538'de Bâbil'i ele geçirerek Bâbil Krallığı'na son vermesi ile sürgündeki Yahudilerin yurtlarına dönmelerine izin vermiş, böylelikle Yahudiler Filistin topraklarına ilk dönüşü gerçekleştirmişlerdir.²⁹ Milli duygularla birbirlerine kenetlenen ve bir gün mutlaka Filistin'e geri dönme umudunu her daim içinde yeşerten Yahudiler bu amaçlarına yeniden ulaşmıştır.

Pers Hükümdarı II. Dara döneminde Yahudi halkı iyi bir refah düzeyine ve hürriyete sahip olmuşlardır. Özerk bir yönetime kavuşan Yahudiler, yıkılan tapınaklarının yerine M.Ö. 515'te ikinci bir tapınak inşa etmişlerdir. Pers Hükümdarı, Hz. Musa'nın koyduğu yasaları bütün ülkede geçerli kılarak önce Tevrat'ın büyük bir kısmının yazıya geçirilmesine sonra da sözlü yasaların derlenmeye başlanmasına öncülük etmiştir. Tevrat'ın beş kitabı; Süleyman Meseleleri, Rut, Rahipler Kitabı, Eyüp Kitabı ve Naşideler Naşidesi bu zamanda tamamlanmıştır. Filistin üzerindeki Pers egemenliği (M.Ö. 535-532 yılları arasında), Makedonya Kralı Büyük İskender'in Fırat'tan Mısır'a kadar olan tüm toprakları ele geçirmesiyle (M.Ö. 532) son bulmuştur.

²⁶ Akbıyık, Serpil, *Babil Esaretinin Yahudiler Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Dini Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010, s. 81.

²⁷ Aydın, Mehmet, "Diyalog Açısından İlahi Dinlerin Birbirlerine Yaklaşımı", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (10), 2000, s. 12.

²⁸ Ayhan Döner, "Tarihsel Süreç İçerisinde İsrail Devlet Modelinin Ortaya Çıkışı", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/1 (1997), s. 14.

²⁹ Bileydi, a.g.t., s.44.

Büyük İskender'in Filistin dahil olmak üzere Suriye topraklarını ele geçirmesi ile Yahudi tarihinde Helenistik dönem başlamıştır. Bu dönem İslamiyet'in doğacağı VII. Yüzyıla kadar devam etmek zorunda olmuştur.³⁰

Helenistik dönemde Suriye, Babil, Anadolu ve bilhassa İskenderiye'de Yahudiliğin önemli merkezleri ortaya çıkmıştır. Yahudilerin kutsal metinleri Yunanca'ya çevrilmiş Mısır'da zengin bir tarih, şiir ve felsefe birikimi oluşmuştur. Bu dönemde Yahudiler Yunanların etkisinde ve baskısında kalarak Yunanlaştırma politikasına maruz kalmışlardır. Makedonya Krallığı Filistin'de Helenizm'i yerleştirmek istemiş ve bunun sonucunda putperest Yunanlı yöneticiler Tevrat'ı yasaklayarak Kutsal Tapınağa putperestliğin sembolü Zeus'un heykelini koymuşlardır. Yahudiler bu duruma karşı çıkararak ayaklanma çıkarmışlardır. Makabi isyanı bu olaylar sonucu patlak vermiştir. Yunan ordusu M.Ö. 163'te Makabi isyanını bastırarak Kudüs'ü ele geçirmeyi başarsa da Yahudilerin direnişlerini sürdürmeleri karşısında bağımsızlıklarını tanımak zorunda kalmıştır.³¹

İkinci Yahudi Diasporası

Büyük İskender'in ölümü ile Yahudilere Mısır'da yeni kurulan İskenderiye şehrine göç için teşvikte bulunulmuştur. Yahudiler üzerinde Yunan hâkimiyetinden sonra Roma Hâkimiyeti başlamıştır. Roma hâkimiyetinde olan Yahudiler başlangıçta çok iyi muamele ile karşılaşmış olup hoşgörölü kanunlarla korunarak sınırlı yetki sahibi olmuşlardır. Hatta Kudüs'te oturan büyük rahipler Yahudi halkının cemaat işlerinin tanzimini yapmışlardır. Fakat Romalıların Yahudilere uyguladıkları vergilerin ağırlığı, feodal yöneticilerin baskısı, zulmü ve dini gerekçeleri nedeniyle yeni isyanlar başlamış olup, Yahudiler kendi aralarında bağımsız bir Yahudi Devleti kurma girişimlerini yoğunlaştırmışlardır. Yahudiler, Tevrat'a mutlak bağlanmayı gerekli görüyorlar ve dünyanın bir gün Yahudilerin hükmü altına gireceğine ve bu inançlarına bağlı kalırlarsa zafer elde edeceklerine inanıyorlardı. Tüm bu sebepler dâhilinde Yahudiler (M.S. 66-73) tekrar ayaklandılar. Bu ayaklanma ile Roma İmparatorluğu, Yahudilerin kalbi niteliğinde

³⁰Kızıloğlu, a.g.m. s.40.

³¹Bileydi, a.g.t. s.44-45.

olan ikinci tapınağı yıkmıştır.³²

Yahudiler, kutsal tapınağın ikinci kez yıkılışı (70 yılı) ile İsrail Devleti'nin kuruluşu (1948 yılı) arasında geçen zamanı “Yabancıların Hâkimiyeti Dönemi” olarak adlandırmıştır. Bu hâkimiyet dönemine bakıldığı zaman İsrailoğullarının bir devlet olarak bölgedeki siyasi hakimiyeti çok kısa bir zaman dilimidir. Bu nedenle 1878 yıllık “Yabancıların Hâkimiyet Dönemi” Yahudi yaklaşımının esasının siyasi olmaktan çok kültürel olduğunu göstermektedir. Tarihte Yahudilerin katledilmesi ve Roma'nın kendilerini uzak bölgelerine dağıtması ile Filistin bölgesinden Yahudilerin kültürel varlığı kısıtlanmıştır çünkü bu bölgeyle fiziksel temasları tamamen kesilmiştir. Babil sürgünlerini de göz önünde bulundurduğumuz zaman bu dönemi Yahudi tarihindeki “İkinci Diaspora ya da Büyük Diaspora” olarak adlandırmak doğru olacaktır.³³

Romalılara karşı ikinci kez isyanda bulunan, M.S. 132-135 tarihleri arasında kendisinin Mesih olduğunu iddia eden Simon Bar Cocheba gerçekleştirmiştir. Cocheba Yahudi Krallığı'nın bağımsızlığını ilan etmiş, Kudüs ve Yahuda yeniden ele geçirilmiştir. Fakat kısa bir süre sonrasında Romalıların üstünlüğü ve gücü karşısında yine yenik düşerek Yahudiler sürgün edilmiş, Kudüs yeniden tahrip edilmiştir. Yahuda ve Samariya adları kaldırılmış bu bölgeye Filistin denilmiştir. Romalılar tarafından Suriye'ye bağlanıp Filistin'e dönmeleri kati surette yasaklanan Yahudiler kitleler halinde dünyanın dört bir yanına göç etmişlerdir. Böylelikle Yahudi tarihinde “İkinci Sürgün Hayatı” başlamıştır. Yahudiler, Kuzey Afrika, Anadolu ve Doğu Avrupa'ya göç ettirilerek bir kısmı Romalılar tarafından esir ve köle olarak Batı Avrupa'ya götürülmüş bir kısmı da Mezopotamya ve Hicaz'a gönderilmiştir. Sonuç olarak Yahudiler bu zamandan sonra Filistin'de yok denecek kadar az bir nüfusa sahip olmuşlardır. Fakat bunca olumsuzluklara ve tapınaklarının birleştirici çevresinden yoksun olmalarına rağmen ayakta kalabilmeyi başarmış ve Filistin ile irtibatlarını sürdürmüşlerdir. Yahudilerin siyasi ve toprak üssü olmadan varlıklarının devamlılığını sağlayan tek şey dinlerine olan inancı

³² Kızıloğlu, a.g.m., s.39-41.

³³ Kızıloğlu, a.g.m., s.41.

olmuştur.³⁴

Hıristiyanlık ve Yahudi Diasporası

Yahudiler bu dönem boyunca farklı uygarlıklar ve devletlerin hakimiyetleri altına girerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yahudilerin, bir gün herkesin kendi dinlerinden olacağı düşüncesinin ve Tanrı egemenliğinin gerçekleşmesi beklentisinin güçlendiği dönemde Hıristiyanlık dininin ortaya çıkması ve gelişmesi ile yeni dinsel çatışmalara gebe olacağı gözle görülür bir gerçekliktir. 325'te Roma İmparatoru Konstantin'in Hıristiyanlık dinini kabul etmesi ile bu din Roma'nın resmi dini olmuştur. Bu nedenle Kudüs dahil olmak üzere kutsal topraklarda kiliseler inşa edilmiş ülkenin birçok köşesine manastırlar kurulmuştur. Böylece Hıristiyanlığın kuruluşu, Hıristiyan ve Yahudiler arasında dinsel çatışmalara sebep olmuştur.³⁵

Bu sebeple Yahudiler Hıristiyan Avrupa'da antisemitist yaklaşımlarla yüzyıllar boyunca dışlanarak ve hor görülerek yaşamışlardır. Modern çağa kadar hemen hemen hiçbir Avrupa ülkesinde, Hıristiyanlarla eşit haklara ve doğrudan siyasi güce sahip olamamışlardır. Hıristiyan Avrupa'ya göre Yahudiler "İsa'nın Katilleri"dir. Bu sebeple onlara hep farklı bir gözle bakılmış ve mesafeli davranışlar sergilemişlerdir. İlk baskıyı da Rusya'da görmeye başlayan Yahudiler ikinci sınıf vatandaş konumunda olduklarında gettolarda yaşamışlardır.³⁶ Yahudiler, bu gettolarda, belli başlı kentlerin kenar mahallelerinde yaşamak zorunda kalmışlardır. Toplumdan soyutlanmış olarak duvarlarla çevrilmiş bu gettolarda bir tür hapisane hayatına itilmişlerdir.³⁷

İslamiyet ve Yahudi Diasporası

İslamiyet'in doğuşu Yahudiler için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Romalıların yaptığı katliam ve sürgünlerden sonra dünyanın her tarafına yayılmış olmaları (diaspora) ile Yahudilerin artık Filistin ile bağları kalmamıştı. Yahudilerin büyük bir kısmı Arabistan yarımadasına ve Arap topraklarına göç etmişler, yoğun olarak Medine şehri ve çevresine yerleşmişlerdi. 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret eden

³⁴ Kızıloğlu, a.g.m., s.42.

³⁵ Kızıloğlu, a.g.m., s.41-42.

³⁶ İlyas Kara, *HAMAS Bir Direnişin Perde Arkası*, İstanbul, 2007, s.13.

³⁷ Sayar, a.g.m., s. 8.

Hız Muhammed, Medine halkının birbirleriyle anlaşmazlık yaşayan Arap ve Yahudi kabilelerini bir arada tutacak bir sözleşme yaptı. Medine sözleşmesi olarak adlandırılan bu vatandaşlık anlaşması sayesinde Yahudiler dinlerini uygulamada serbestlik kazanmışlardır. Bunun yanında bu anlaşmada düşmana karşı birlik olma mecburiyeti vardı. Dolayısıyla bu anlaşma kabilelere iç işlerinde kendi örflerini uygulama serbestliği, dış ilişkilerinde ortak hareket etme şartı getiriyordu. Ancak Yahudilerin anlaşmayı ihlal etmeleri, Medine'yi terk ederek Hayber ve Şam'a yerleşmelerini mecburi kılmıştır. Müslümanların Şam ile olan ticaretinde Yahudilerin bir tehdit unsuru olmaları nedeniyle Müslümanlar Hayber üzerine yürüyerek Yahudilerin teslim olmalarını sağlamışlardır. Hız Muhammed'in Yahudiler ile yapmış olduğu anlaşmalar neticesinde Yahudilerin din ve inançları nedeniyle kınanmamaları sağlanmış, öldürülmeleri yasaklanmış, İslâm Devleti'nin hâkimiyetini tanıyarak vergi vermek şartı ile her türlü ticari, sınaî ve zirai faaliyetlerde bulunmaları imkânı tanınmıştır.³⁸

Hız Muhammed öldükten sonra Dört Halife Devri başlamış ve bu dönemde Suriye ve Filistin Bizans Hakimiyetine girmiştir. 637 yılında Araplar Kudüs ve çevresini alarak diğer iki semavi din için de önemli bir yere sahip olan Kudüs Müslümanların eline geçmiştir. Tarihte kutsal değeri olan Kudüs daha sonra 1071'de Selçukluların eline geçerek Hıristiyanların Haçlı Seferlerinde yeniden hedefi olmuştur. 1099 yılında Papa'nın isteği üzerine Haçlı Seferleri ile Kudüs'ü ele geçiren Hıristiyanlar Kudüs Krallığı'nı kurmuştur. Daha sonra Selahattin Eyyubi 1187'de Kudüs'ü İslam topraklarına tekrar kazandırarak burayı İslam Dünyası'nın merkezi haline getirmiştir. Eyyubi'nin ölümüyle Haçlılar 1193'te Kudüs'ü yeniden almış fakat Mısır'a iktidar olarak gelen Memlûklere yenilerek 1291'de elindeki kutsal toprakları geri vermiştir. Memlûkler döneminde Yahudilerin sıkıntılı süreçleri devam ederken siyasi ve ekonomik anlamda ayaklanmalar baş göstermiş olup ağır vergiler ve salgın hastalıklar bu dönemi derinden etkilemiştir. Sonrasında Osmanlı Devleti 1517 yılında 200 yıllık Memlûk Hakimiyeti'ne son vererek yüzyıllardır ihmal edilen, birçok hakimiyetin ellerinden geçen, sefalet içinde kalan Kudüs ve çevresi yeniden Osmanlı Hakimiyetine geçerek burayı eskisinden daha iyi hale getirmiş

³⁸Kızıloğlu, a.g.m., s.42-43.

ve tüm ilahi dinlere özgürlük tanımıştır. Tanınan bu özgürlükle bölgede yapılan Yahudi dinsel çalışmaları diasporadaki diğer Yahudilere de gönderilerek kültür birliğinin sağlanması adına fayda sağlanmıştır.³⁹

Görüldüğü gibi İslam ve Osmanlı Hakimiyetinde olan Yahudilere her türlü hoşgörü, imtiyaz, refah ve özgürlük sağlanmıştır. Bu sayede Yahudiler kendi kültürlerini, yaşayış biçimlerini ve dini anlamdaki özgürlükleri ile yapılan çalışmalarını gün yüzüne çıkarabilme fırsatı bulmuşlardır. Genel olarak baktığımız zaman;

Orta çağ boyunca Yahudilere, sadece Müslümanlar tarafından insanca muamele edilmiş, yalnızca Müslümanlar arasında felsefe yapma ve aydın düşüncüyü sürdürme olanağı verilmiştir. Buradan da anlaşıldığı üzere Orta Çağ'da Müslümanlar Hıristiyanlardan daha uygar ve daha aydınlık bir toplumdur. Hıristiyanlar, Yahudilere özellikle dinsel heyecan dönemlerinde eziyet etmiştir. Haçlı seferleri tüyler ürpertici katliamlarla doludur. İslam ülkelerinde ise onlara hiçbir kötü muamelede bulunulmamıştır. Özellikle Kuzey Afrikalıların oturduğu bölgelerde (İspanya) Yahudiler bilime hizmet de etmişlerdir. Cordoba'da doğmuş olan İbn Meymun bazılarına Spinoza felsefesinin kaynağı sayılmıştır. Hıristiyanlar İspanya'yı ele geçirdikten sonra Kuzey Afrikalıların bilgisini aktaran daha çok Yahudiler olmuştur. İbranice, Grekçe, Arapça ve Aristoteles felsefesinden haberdar olan Yahudiler, bilgilerini daha az aydınlanmış kilise adamlarına iletmekten geri durmamışlardır. Aynı zamanda kilise adamlarına kimya ve astroloji alanlarında da daha az istenir konularda bilgi vermişlerdir. Orta çağlardan sonra Yahudiler ırk olarak olmasa da birey olarak insanlığa büyük ölçüde yardımda bulunmuştur.⁴⁰ Bu durumda bizlere gösteriyor ki Hıristiyan Avrupa, literatüründe İslam Dünyası'nın en karanlık çağı Orta Çağ dönemidir demesi bu karanlığın yalnızca kendi düşüncelerinden ileriye gidemediğinin teorikte karşılığı olmuştur.

³⁹Kızıloğlu, a.g.m., s.42-44.

⁴⁰Enver Arpa, "İslam Kültürünün Etkisinde Bir Yahudi Filozof Musa b. Meymun", *EskiYeni*, 2 (2006), s. 114.

Siyonizm Hareketi

Siyonizmin Doğması ve Siyonist Faaliyetler

Siyonizm Yahudilerin tarihsel bir deneyimi sonucu ortaya çıkmamıştır. Siyonizm Avrupa milliyetçiliğinin bir sonucu olarak olduğu kadar Yahudi kimliğinin yeniden oluşturulmasında ortak dinsel metinler aracılığı ile sürdürülen Yahudi hafızasından da yararlanmıştır. Fakat bu hafıza ortak bir ürünün devamlılığı değil yeniden üretilmesi ile oluşmuştur. Diaspora döneminde inşa edilmiş Yahudi kimliğini tamamıyla yok sayan Siyonizm yeni bir Yahudi profili oluşturarak toprak sorununu çözmeyi ve neredeyse ibadetler hariç bin yıldır hiç konuşulmayan İbranice'yi yeniden aktif hale getirmeyi hedeflemiştir. Bunu yaparken Mesihçi anlayışı görmezden gelerek yahut diğer bir ifadeyle Mesih inancını politik tasarıya çevirerek Tanrı ile gerçekleşmeyen birliği Tanrıya rağmen gerçekleştirmeyi denemiştir. Yani Siyonizm, bir ulus inşa etme sürecinin temel dinamiğini oluşturması açısından milliyetçi, belli bir ırkı bu ulusa aktarma açısından da Yahudi bir hareket olmuştur.⁴¹

İsrail Zangwill'in, "Halkı olmayan bir ülkeyi, ülkesi olmayan bir halka devredin." sözüyle bir milletin kendisi hariç tüm milletleri yok sayarak kendi milletini üstün görmesi, kendisine ait olmayan her şeyi kendinden bir şeymiş gibi göstermesini anlatmaktadır. Bundan yola çıkarak Siyonizm düşüncesi dini kaynaklarla açıklanmıştır. Yahudiler yüzyıllardır devletlerini kurup bağımsızlıklarını sağlamak için Tanrı'dan bir işaret beklerken 19. Ve 20. yy. da Avrupa ülkelerindeki antisemitik yaklaşımlardan dolayı onların, bu olayların hızla artması sonucu planlarını değiştirip bu hareketi ortaya çıkartmalarına sebep olmuştur. İlk örgütlenmeler hızla oluşmaya başlamıştır.⁴²

Yahudiler, kutsal kitaplarındaki öğreti doğrultusunda Tanrı tarafından verildiği düşünülen "vaad edilmiş topraklar" a dönme umutlarını hiçbir zaman yitirmemişlerdir. Yahudi toplumunun, herkesten ayrı bir ulus olarak, özgür ve egemen bir siyaset çizerek

⁴¹ Ali Balcı, *Filistin Sorunu Bağlamında İsrail'in Soğuk Savaş Dönemi Ortadoğu Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2004, s. 4-5.

⁴² Alaaeddin Wahabi, *Filistin Sorunu ve Çözüm Yolları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010, s. 4-5.

Filistin topraklarına yeniden yerleşmeyi hedefleyen ulusal bir hareket olarak ortaya çıkan Siyonizm hareketi, Theodor Herzl'in liderliğinde, 1897'de İsviçre'nin Basel şehrinde yapılan 1. Siyonist Kongresi ile kurumsal bir temele oturmuştur. Bu kongre kutsal topraklara dönüşün temel hedef ve yöntemlerinin tespit edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu amaçla, Avrupa'da örgütler kurularak fonlar oluşturulmuştur. Yahudiler bölgede daha çok yayılmak amacıyla Filistin'deki Araplardan toprak satın almış ilerleyen zamanlarda da dışarıdan göç ile İsrail'e yerleşmeyi hızlandırmıştır.⁴³

Herzl'e göre Yahudi sorunu Avrupa'daki Yahudi karşıtlığının bir sonucu olarak gelişmiştir. Yüzyıllar boyunca oradan oraya sürülen Yahudiler milli benlik ve duygularını yitirmişlerdir. Ona göre, Yahudilerin hâkimiyeti altında olduğu her ülke içten içe Yahudi karşıtı olmuştur. Yahudilere iyi bir gelecek, dini duygularını güçlendirici ve onları tüm dünyada onurlu bir duruş sahibi yapmak için Herzl, önce Papa'ya başvurarak Yahudilerin toplu halde vaftiz edilmelerini ve böylece bu sorunun ortadan kalkacağını düşünmüştür. Fakat Yahudiler bu sorunun ancak kendilerine ait topraklarda yaşayarak çözüleceğine inanmışlardır. 1895'de yayımladığı "Yahudi Devleti" kitabında da örnek bir devlet kurabilecek güçte olduklarını, bunun için yeterli desteğe sahip olduklarını, dünya üzerinde bir ülkenin tüm maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayabilecek büyüklükte bir egemenlik sağlayabileceklerine inancının tam olduğundan bahsetmiştir. Aslında bunu yazarken Yahudilerin gerçekten bunu yapabileceğini tekrarlamış olmuştur.⁴⁴

Artık Yahudi sorunu dünya meselesi haline gelmiştir ve en kısa zamanda çözüm bulacaktır. 2 Cemiyet kurularak bu meselenin ilgili yerlere nakledilmesi ile icraata geçilmesi hedeflenmiştir. Birinci örgüt siyasal bir örgüt olan "Yahudi Cemiyeti"dir. Bu cemiyet, Avrupa hükümetleri ile temasa geçerek Filistin'de Siyonist bir devlet kurulması için diplomatik alanlarda mücadeleler vererek, bir hükümet gibi bu durum gerçekleşene kadar yürütme yetkisine sahip olacaktır. İkincisi ise, Yahudilerin Filistin'e göç etmelerine ve orada yerleşim

⁴³ Burak Karartı, *Oslo Anlaşmasından Günümüze İsrail-Filistin Anlaşmazlığı ve Türkiye'nin Konuyla İlişkin Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010, s. 6.

⁴⁴ Mim Kemal Öke, *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*, İstanbul, 2002, s.23-34.

sağlamalarına ortam hazırlamak için kurulacak olan ticari bir şirkettir. Herzl, Filistin'de toprak satın alma konusunda sıkıntı yaşayacağını düşünmezken Abdülhamit Han zamanında toprak satın alma konusunda birçok problem yaşamıştır. Herzl çalışmalarına devam ederek ileri gelen Yahudilerle görüşmüş fakat bir sonuç alamamıştır. Bunun üzerine halkla temas kurmayı seçen Herzl, halkın ona olan sevgisini kullanarak zengin Yahudileri Siyonizme ikna edeceğini düşünmüştür. 1897'de Siyonizm hareketine yatkın olan Yahudileri tek çatı altında toplamayı düşünerek çalışmalarını sürdürmüştür. Düşünceleri boşa çıkmayan Herzl, 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde üç gün sürecek olan, I. Siyonist Kongresini toplamış ve bu kongreye 200'ü aşkın delege katılmıştır. Her sosyal tabaka ve düşünceden Yahudiyi aynı çatı altında toplamayı başaran Herzl, adeta küçük bir Yahudi akımı oluşturmuştur. Dikkat çekici bir durum olarak da bu kongreye en çok Rusya'dan katılım sağlanmıştır.⁴⁵

Basel kongresinin özeti, Yahudiler için Filistin'in, kamu hukukuyla teminat altına alınmış bir yurt olarak yaratılmasıdır. Bunun için ilk olarak, Filistin'de Yahudi kolonisi tesis edilecek dünya Yahudilerini birleştirmeye yönelik bir örgüt kurulacak ve Yahudi ulusal fikri kuvvetlendirilecektir.⁴⁶ Kongrenin bitimini değerlendiren Herzl anı defterine Basel'de bir Yahudi devleti kurduğunu, bunu daha önce söylese tüm dünyanın ona kahkaha atacağını fakat bundan beş sene belki de elli sene sonra herkesin bunun böyle olduğuna inanacağını kaydetmiştir.⁴⁷

Herzl'e kadar Siyonizm, daha çok duygusal ve kültürel olmuş, milli duyguları harekete geçirmiştir. Fakat Herzl'den sonra Siyonizm Hareketi daha çok toprağa dayalı yeni bir devlet kurma hedefini içinde barındırarak siyasi bir anlam kazanmıştır. Bu durum Siyasal Siyonizm olarak açıklanırsa bu hareket Yahudilerin de bir devlet kurabilme fikrine sahip olmasıdır denilebilmektedir. Siyon kelimesi çok eskiden beri kullanılırken siyasi bir anlam yüklenilerek kullanılması 19. Yy.da

⁴⁵Dutak, a.g.t., s.24-25.

⁴⁶Tokgöz, Habip, "İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm", *Anayasay Dergisi*, 1 (2017), s. 189.

⁴⁷Ergun Göze, *Siyonizmin Kurucusu Theodor Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdülhamit*, İstanbul, 1995, s. 54.

olmuştur. Bu terim, kısa bir süre içinde Yahudiler tarafından benimsenmiş olup Yahudi milliyetçilerinin de kullandığı bir kavram haline gelmiştir. Tevrat'a göre Yehova kutsal toprakları kıyamete kadar Hz. İbrahim ve onun ümmetine vermiştir. Siyon sözcüğü ilk çağdan itibaren Kudüs anlamında kullanılmış bir terim olmuştur. Bu çerçevede Yahudilerin Siyon ve çevresine geri dönme, Kral Süleyman tarafından yapılan mabedi yeniden inşa etme daha sonra kendilerine göre bütün ırklardan üstün Yahudi ırkını Nil'den Fırat'a ve bütün dünyaya hem ekonomik hem siyasi anlamda hakim kılma isteğı Tevrat'ın ana prensibini oluşturmaktadır. İşte Siyonizm tam olarak ırkçı ve emperyalist Yahudi milliyetçiliğinin adı olmuştur. Bu inanca sınımsız sarılan Yahudiler, diasporadaki bütün Yahudilerin bir gün Mesih'in öncülüğünde Kral Davud'un altı köşeli yıldızı altında toplanacağını düşünmektedirler.⁴⁸

Herzl, Filistin'e Yahudilerin yerleşmesi için II. Abdülhamit'i ikna etmek için yaklaşık beş kez İstanbul'a gitmiştir. Yalnız her seferinde eli boş dönmüştür. Yurtlarının sınırını Abdülhamit'e sunarken, "Kuzeyde Kapadokya Dağlarından, güneyde Süveyş Kanalına kadar olan alanı kapsayarak, Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olmalıdır" der. Bu sınır onlar için Kitab-ı Mukaddes'in çizmiş olduğu sınırlardır. Herzl Osmanlı maliyesinin o dönemde yaşadığı zorlukları fırsat bilerek Filistin topraklarını satın alabilirse maliyeyi düzeltme konusunda güçlü bir yardım yapacağını teklif etmiştir. Abdülhamit Polonyalı soylu Kont Philipp de Newlinsky vasıtasıyla Herzl'a cevap vermiştir. Cevabı kati suretle hayırdır. Bu konuda bir diğer adım atmaması gerektiğini, bu imparatorluğun kendisine değil milletine ait olduğunu ve sahip oldukları her karış toprakta milletin kanının olduğunu ve bu sebeplerle değil Filistin'i vermek bir karış toprak bile vermeyeceğini sert bir dille ifade etmiştir. Siyonistler Osmanlı Devleti'nden Filistin'le ilgili bir sonuç alamayınca, yüzlerini İngiltere'ye çevirmişlerdir. İngiltere bilindiğı üzere 19. Yüzyılın en büyük sömürge imparatorluğudur. Ayrıca İngiltere Siyonizm hareketine sıcak bakmaktadır. Herzl tarafından başlatılan ve onun ölümünden sonraki 10 yıl içinde Siyonistlerin İngiltere'ye yönelik artan ilgisi, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak

⁴⁸Kızıloğlu, a.g.m., s. 45-46.

vermesinden bir süre sonra yoğunluk kazanmış ve İngiltere, Siyonist örgütün en büyük ilgi odağı haline gelmiştir.⁴⁹

Bu sırada V. ve VI. Siyonist kongreleri kurularak “Yahudi Ulusal Fonu” oluşturulmuş ve bu fonun amaçları, nasıl faaliyet gösterecekleri kararlaştırılmıştır. Faaliyet biçimine göre;

- Yahudi Ulusal Fonu sadece Filistin ve çevresini satın alabilmek için dünyadaki bütün Yahudilerden para toplayacak,
- Her türlü arazi satın alınacak,
- Toprağın vazgeçilmez olması özellikle vurgulanarak tek bir Yahudi'ye bile toprak satılmayacak,
- Topraklar Yahudi Ulusal fonu ile işletilerek 49 yılı aşmayan süreler içinde yalnızca Yahudilere kiralanacak, kiracının da kazanç sağlaması için bir başkasına kiralaması kesinlikle yasaklanacaktır. Yahudi Ulusal Fonu, ilk toprak alımını 1905'de Filistin'de toplam 5600 dönümü satın alarak faaliyet planlarını gerçekleştirmiştir.⁵⁰

Herzl'in ölümü ile birlikte Siyonizm iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplardan birine göre esas problem uluslararası onayın sağlanarak Filistin ya da başka bir yerde Yahudi sorununa çözüm bulunması gerektiğini savunurken diğer grup Filistin hariç herhangi başka bir yerin Yahudi sorununu çözeceğine kati suretle karşı çıkıyordu. Sonuç olarak Siyonist Kongre'de ikinci grubun da dediği gibi Yahudi sorununun ancak ve ancak Filistin bölgesi ile çözüleceği kararına varılmıştır. Siyonizmin başına Weizman geçerek İngiltere ile ilişkileri yoğunlaştırmıştır. Orada önemli dostlar edinmeye çalışmıştır. İngiltere Yahudileri yaptığı propagandalarla Siyonizm'e kazandırmaya çalışmıştır. 1914'de I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi Filistin'in akıbetini bilinmezliğe sürükledi. Süveyş Kanalı ve Hindistan yolunda zayıf bir Osmanlı Devleti'nin olması İngiltere'ye yarar sağlamış fakat Osmanlı savaşta İngiltere'nin karşısında yer alarak planların gidişatı değiştirmiştir. İngiltere bu durum karşısında yine boş durmayarak yönünü Araplara çevirmiş, onlara bağımsızlık vaadi ve Filistin dâhil olmak üzere Arapların oturdukları yerlerde Arap egemenliği vaatleriyle

⁴⁹Kızıloğlu, a.g.m., s. 47-48.

⁵⁰Döner, a.g.m. s. 17.

Arapları Osmanlı aleyhinde doldurmuştur. Siyonizm bu çalışmaları yakından takip ederek savaşta İngiliz lehine hareketlerde bulunarak İngiltere'nin çıktığı bu yolda tam desteğini almış oldu. Balfour Bildirisi bu olayların akabinde gerçekleştirilmiştir.⁵¹

Bu bildiri hazırlanış ve içerik olarak oldukça büyük bir öneme sahiptir. 2 Kasım 1917 tarihli olup İngiliz Dış İşleri Bakanı A. J. Balfour tarafından İngiliz Yahudisi Baron Lioner Walter Rothschild'e yollanan bir mektuptur. İki kısa giriş ve bitiriş cümleleri dışında İngilizce aslı hepsi altmış-yedi kelime olan metin şöyledir:

"Kabineye sunulmuş ve onaylanmış olan aşağıdaki sempati bildirisini Majestelerinin Hükümeti adına size iletmekle bahtiyarım:

Filistin'de bulunup da Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dini haklarına ya da Yahudilerin herhangi bir başka ülkede haklarına ya da siyasi statülerine hanel getirebilecek hiçbir şeye sebebiyet vermeyeceği açıkça anlaşılacağı şartıyla, Majestelerinin Hükümeti Filistin'de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasını sempatiyle karşılamakta ve bu amaca varılmasını kolaylaştırmak için azami çaba göstereceğini belirtmektedir.

Bu bildiriye Siyonist Federasyonunun bilgisine sunarsanız memnun olurum."⁵²

Bildiride İngilizlerin Yahudi halkının Filistin toprakları üzerinde bir yurt edinebilmeleri için ellerinden geleni yapacakları belirtilmiştir. Fakat Bildiri metninde görüldüğü gibi, o dönemde bölge nüfusunun yaklaşık %90'nını teşkil eden Araplar görmezden gelinmiş bununla kalmayıp Araplardan "Yahudi olmayan topluluk" olarak bahsedilmiştir. Balfour bildirisi I. Dünya savaşını da fırsat bilen Siyonistlerin yoğun çalışmaları sayesinde ABD, Fransa, İtalya ve Japonya tarafından resmen tanınmıştır. Savaş sonucunda Filistin Manda İdaresi İngiltere'ye bırakılarak bu İdarenin 25.maddesi gereği Yahudi Ulusal Yurdu Ürdün Irmağının batısı ile sınırlanmıştır. Bu yer Yahudilerin istediği yerden daha küçüktür ve daha sonra burası Filistin olarak adlandırılacaktır.

⁵¹ Döner, a.g.m., s. 18.

⁵² Ataov, Türkkaya, "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 25/3 (2014), s. 44-45.

Böylece Herzl'in yıllarca peşinde koşup elde edemediği ferman Siyonistlerin eline geçmiştir.⁵³

Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü

Balfour bildirgesi ile Filistin'e Yahudi göçü hızla artmıştır. Doğrudan kelime anlamı yükselmek, en yukarı çıkmak olan ve Yahudilerin diasporadan İsrail yurdu olarak adlandırılan Aliyah Filistin'e göçün tek tek ya da gruplar halinde gelişlerini ifade etmektedir.⁵⁴

İsrail Devleti'nin kuruluş temelini oluşturan en önemli göçler 1882'de başlamıştır. Yahudiler Rus Çarı'nın ölümüyle yine sıkıntılar yaşamaya başlamış, Yahudi karşıtlığı yeniden cereyan etmiştir. Ayrımcılığı arttıran yasalar düzenlemişlerdir. İlk göçmenler şehir yerine kırsal alanları seçerek tarımsal bir hayat tarzı sürmüşlerdir. Bu dönem yaşanan en önemli sorunlar, göçmenlerin bölgeyi iyi tanımamaları ve ekonomik sıkıntılar çekmeleri şeklinde belirtilebilir.⁵⁵

1903'te gerçekleşen ikinci Aliyah ile birlikte Filistin'e siyasi alanda yetkin ve aktif rol alan Yahudilerin gelmesi ile Filistin'deki yerleşim süreci sol merkezli bir harekete dönmüştür. İlk Yahudilerin din merkezli algılamalarından farklı olarak materyalist ve politik bir algılamaya sahip olan bu göçmenlerin yaptıkları ilk iş partiler ve toplumsal gruplar oluşturmak olmuştur. Bu da Yahudilerin tamamıyla kendi emeklerine dayalı yerleşme ve gelişmeye önem vererek yerli halktan bağımsız bir topluluk bilinciyle hareket etmelerine yol açmıştır. Siyonizm'in bir politik harekete dönüşmesiyle birlikte I. Dünya Savaşı'nın başlangıcında 85.000'e ulaşmış olan Yahudi sayısı İsrail Devleti'nin kurulması için yeterli olamamıştır. İlk kıvılcımlar Filistin Manda'sının kurulması ile gerçekleşmiştir. Yani buradan da anlaşılıyor ki, Yahudilerin örgütlü bir şekilde Filistin'e göç etmesi ve politik mobilizasyonlarının sağlanması açısından Yahudi Devleti'nin kurulmasında Siyonist hareketin rolü ne kadar tartışmasız bir gerçeklik ise, Manda yönetiminin söz konusu devletin kurulmasındaki rolü de bir o kadar önemli görülmektedir.⁵⁶

⁵³ Döner, a.g.m., s. 18.

⁵⁴ Kızıloğlu, a.g.m, s.50.

⁵⁵ Şahin, a.g.t., s.26.

⁵⁶ Balci, a.g.t., s.15-16.

I. ve II. Aliyah yani Siyonistlerin Filistin'e göçlerinin üçüncü bölümü bu dönemde yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa devletleri ve imparatorlukların yıkılması, Rusya'daki Bolşevik Devrimi ve Rusya-Polonya Savaşları sonucunda Yahudilere yapılan baskılar nedeniyle 37.000 civarında Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Dördüncü Siyonist göç 1923-1929 yılları arasında gerçekleşmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda 80.000 kadar tahmin edilen Filistin'deki Yahudi nüfusu 1929'da 170.000'e çıkmıştır. Oran olarak baktığımızda 1923'te nüfusun %11'ini teşkil eden Yahudiler, 1929'da bu oranı %17'ye çıkarmış, 1929'da başlayan beşinci Siyonist göç sırasında da 1936 yılında bu oran %31'e yükselmiştir. Bu dönemde Yahudi göçüne ivme kazandıran en önemli olgu Almanya'da iktidara gelen Nazilerin, Antisemitizmi politikalarının temeline oturtmaları ve Avrupa ülkelerinin de Almanya'dan etkilenerek kapılarını Yahudilere kapatmaya başlamalarıdır. Tarihe Holocaust olarak geçmiş, Hitler'in Führer'i olarak hayata geçirdiği Yahudi soykırımı Filistin'e Yahudi göçlerini arttırmış ve 1940'a gelindiğinde Yahudilerin bölgedeki nüfusu 467.000'lere yükselmiş ve toplam nüfusun üçte birini oluşturmuşlardır. Yahudilerin toprakları da büyük ölçüde artmış 1914'te 400.000 dönüm olan toprakları, 1930'da 1.170.000 dönüm olmuştur.⁵⁷

İsrail Devleti'nin Kuruluşu

Filistin'de İngiliz Mandasının Başlaması

1917 sonlarında General Allenby'e ait kuvvetlerin Güney Filistin'e girmeleri sonucunda Filistin'de İngiliz hâkimiyeti başlamıştır. Burası işgal edilmiş düşman toprağı olarak belirtilerek askeri bir idareye bırakılmıştır. 1920'lere gelindiğinde ise Filistin resmen İngiliz mandası altına girmiştir. San Remo konferansında alınan kararlar Filistin'in İngiliz mandası olduğu ve bu kararın 24 Temmuz 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından da onaylanmıştır. Özellikle Manda dönemi İngilizler'in Filistin'de Yahudi yerleşimini ve devletleşmeye gidişlerini kolaylaştırmak, Siyonist hareketi Filistin'e kesin ve üstün bir biçimde yerleştirmek, Arapların Filistin'de çoğalmalarını engellemek için

⁵⁷ Tutu, Eylül Renin, *İsrail Filistin Sorununda Semboller, Söylemler ve Kimlik: Konstrüktivist Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2015, s. 77-78.

uğraştıkları bir dönemdir.⁵⁸

Fakat bu durum Arap ve Yahudi çatışmalarını da beraberinde getirmiştir. 1920'li yıllarda gerçekleşen daha çok mahalli ve dağınık olan çatışmalarda Filistin Arapları bütünlükten uzak ve milli şuurdan yoksun bir durum sergilemişlerdir. Yahudiler ise, Dünya Siyonist Teşkilatı ile birlikte sıkı bir iş birliği ile gayet sistemli ve tutarlı bir politika yürütmüşlerdir. Böylelikle hem topraklarını hem de nüfusunu 3-4 kat daha arttırmayı başarmışlardır. 1933-1939 yılları arasında Nazilerin Yahudi düşmanlığı sebebiyle Almanya, Polonya ve Romanya'daki Yahudiler yönlerini Filistin'e çevirdikleri için Filistin'de Arap-Yahudi çatışmaları şiddetlenmiştir. Göçler giderek artınca kendi öz yurtlarında azınlık durumuna düşmek istemeyen Araplar ayaklanmaya başlamışlardır. Araplar, Yahudi göçlerinin durmasını, Araplara ait olan toprakların Yahudilere transfer olunmamasını, sayı üstünlüğüne dayanarak Arapların çoğunlukta olacağı yerli bir hükümet kurulması isteğinde bulunmuşlardır.⁵⁹

İngilizlerin Manda Yönetimi adı altında Siyonizm Hareketi'ni Filistin'i Yahudi Devleti haline dönüştürme projesi tam anlamıyla hayata geçirilmeye çalışılsa da Yahudilerin hiç akıllarına gelmeyen Arapların tepkisinin günden güne artması olmuştur.⁶⁰ Bu tepki ve ayaklanmaları bastırmakta güçlük çeken İngiltere Araplar ile Yahudileri uzlaştırmak için 1939 tarihinde "Mac Donald Beyaz Bildirisi"ni yayınlamıştır. Bildiriye göre İngiltere 10 yıl içinde Filistin'e bağımsızlık verecek yani bağımsız bir Filistin Devleti kurulacaktı. Gerek Araplar gerek Yahudiler Filistin'in yönetiminde söz sahibi olacaktı. Ayrıca 1939 Nisan'ında 5 yıl içinde 75.000 Yahudi'nin Filistin'e göçüne izin verecek buna karşılık olarak da kaçak Yahudi göçünü engelleyici faaliyetlerde bulunacaktı. Yahudiler Araplara bırakılması düşünülen alanlarda toprak satın almayacaktı. Fakat böyle bir bildiri ne Arapları ne de Yahudileri tatmin etmişti. Arap-Yahudi çatışmasının şiddetlendiği bir dönemde 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla Filistin'deki durum biraz olsun sakinleşmişti. Savaş

⁵⁸ Dutak, a.g.t., s.16-17.

⁵⁹ Arslan, Gürbüz, "İsrail Devleti'nin Kurulma Süreci ve Türkiye'nin İsrail'i Tanıması" *XI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinlikleri*, (2017), s. 232.

⁶⁰ Balcı, a.g.t., s. 17-18.

bittikten sonra Filistin konusundaki Siyonist baskıları ve Arapların taleplerini karşılamakta güçlük çeken İngiltere Filistin’de daha fazla zarar görmemek adına bu meseleyi Birleşmiş Milletlere taşımaya karar vermiştir. Öyle görülüyor ki İngiltere’nin bu kararı yine Yahudilerin lehine bir sürecin başlamasına sebep olmuştur.⁶¹

Filistin Sorununun BM’ye Taşınması

İngiltere’nin isteği ile 2 Nisan 1947 yılında Genel Kurul’da Birinci Özel Oturum toplanmış olup yine bu toplantı da Yahudi talepleri baskın çıkmıştır. Bu toplantı esnasında Arap ülkeleri Milletler Cemiyeti’nin “A Sınıfı” olarak tanımladığı bütün ülkelerin bağımsızlığına kavuşması örneğini göstererek Filistin’e de bu şartların tanınmasını savunmuş ve bu öneri reddedilmiştir. Bu karşılık Avrupa’da daha çok yeni olan Yahudilerin teşkilatları, BM’de hükümet dışı kuruluşların o zamana kadar toplantılara katılma hakları bile olmadığı halde konuşma hakkına sahip olmuşlardır. 15 Mayıs’ta 7 oya karşı 45 oy ile BM Filistin Özel Komitesi kurularak, 11 üyeden oluşan bu komitenin en geç 1 Eylül 1947 tarihinde raporunu sunmasına karar verilmiştir.⁶²

11 üyeli BM Filistin Özel Komitesi Filistin’de incelemeler yaparak çalışmalar sonucunda iki tasarı hazırlamıştır. Bunlar çoğunluk ve azınlık planı olarak isimlendirilmiştir. Çoğunluğun desteklediği Taksim Planı, Filistin’de bağımsız bir Yahudi Devleti, Arap Devleti ve Kudüs şehrinin BM gözetimi altında uluslararası bir bölge olarak kurulmasını öngörüyordu. Azınlığın desteklediği diğer görüş ise, bağımsızlık yerine Filistin’de Yahudi ve Arap topluluklarından oluşan, başkenti Kudüs olan federal bir Filistin Devleti’nin kurulmasını öngörüyordu.⁶³

BM’nin Filistin’i Taksim Kararı

Genel Kurul, Filistin Özel Komitesi Raporunu incelemek ve tartışmak üzere yeni bir komite kurulmasına karar vermiştir. Kurulan komite, bazı değişiklikler yaptığı Çoğunluk Planı’nı bir tavsiye kararı olarak Genel Kurul’a göndermiş olup sonuç olarak Çoğunluk Planı BM Genel Kurulu’nda 29 Kasım 1947 yılında yapılan oylama ile 13 ret, 10 çekimser oya karşılık 33 oy ile kabul edildi. Böylece BM, Filistin’in

⁶¹ Arslan, a.g.m., s.232-233.

⁶² Tutu, a.g.t., s.80.

⁶³ Kızıloğlu, a.g.m., s. 57.

Araplarla Yahudiler arasında bölüştürülmesine karar vermiştir.⁶⁴

Raporun meydana getirdiği sınırlara bakılacak olursa, Araplar nüfusun %70'ine sahip olduğu halde Arap devletine ayrılan bölümün yüzölçümü 11.100 kilometrekarelik bir alanla Filistin topraklarının % 42'sini kapsarken, %30'luk nüfusuyla Yahudi devletine bırakılan bölüm 14.100 kilometrekare ile %56'lık bir orana tekabül etmektedir. Sonuç olarak BM Genel Kurulu'nun yaptığı oylama ile Filistin'in Taksim kararına varılmıştır. Sadece bu kararlarla bile, taksim kararına kadar yaptığı göçler ve toprak alımlarıyla Filistin topraklarının sadece %5.67'sini elde edebilmiş olan Yahudiler, taksimle birlikte %56'lık bir orana sahip olarak büyük bir başarı elde etmişlerdir.⁶⁵

BM'nin bu kararıyla kurulacak olan Yahudi Devleti bağlamında Filistin Mandası hem bir prensip hem de bir metot olarak etkin bir şekilde sona ererken Filistin konusunda aynı şartlar geçerli olmamıştır. BM kararındaki Filistin devletine yönelik belirsizliğin yanı sıra, Filistinlilerin Yahudiler gibi kurumsallaşarak etkin bir politik yapı haline gelememesi, bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasına yönelik taleplerin Arap Birliğince kabul edilememesi ve son olarak da Ürdün Kralı Abdullah'ın bağımsız bir Filistin fikrine muhalefeti Filistin Devleti önündeki en büyük engellerdi. Nitekim ılımlı ve pragmatist Filistinliler planın uygulamasından yanayken Yahudilere karşı tavizsiz bir tutum sergileyen radikaller gibi silahlı ve organize bir yapıya sahip olmamalarından dolayı plan lehine etkin bir politika üretmemişlerdir. Diğer taraftan bir Yahudi Devleti'nin öngörülmesinden dolayı Yahudilerce coşkuyla karşılanmıştır. Fakat Taksim Planı ile Yahudi Devleti'ne tahsis edilen bölgeleri korumayı amaçlamanın yanı sıra planda Yahudilere verilmeyen bölgelerin de işgalini öngören Dalet Planı'nda somutlaştığı üzere Siyonistlerin, planın sınırlarını kabul etmeye niyetleri yoktu.⁶⁶

⁶⁴ Arslan, a.g.m., s. 234.

⁶⁵ Tutu, a.g.t., s. 83.

⁶⁶ Balcı, a.g.t., s. 27.

İsrail Devleti'nin Kurulması

İsrail devletinin kurulması çok sorunlu ve tartışmalı bir hale gelmişti. Bu süreçte İsrail – Arap çatışması içinde sorulması gereken bu üç soruyu atlamamak gerekmektedir.

- 1- İsrail var olacak mı ?
- 2- Olacaksa sınırları ne olacak ?
- 3- Bu sınırların içinde kim hüküm sürecek?⁶⁷

Ben Gurion'un Filistin'in taksimi hakkındaki görüşleri ise şu şekildeydi :

“Biz, vesayeti ve yabancı tahakkümünü reddediyoruz. Filistin’de bir Yahudi Devleti’nin kurulması Birleşmiş Milletler kurulunun kararına bağlı değildir. Bevin’in nüfuzu altında bulunan Amerikan siyasetine rağmen bir Yahudi Devleti kuracağız. Esasen Yahudi Devleti doğmuştur ve onunla başa çıkabilmek için mühim silahlı kuvvete ihtiyaç vardır. Böyle olduğu taktirde kendimizi müdafaa etmeyi bileceğiz.”⁶⁸

9 Nisan 1948’de nüfusu 400 civarında bir köye baskın gerçekleşip bunlardan çocuk ve kadınlarda dahil olmak üzere 250 kişinin hayatını kaybettiği “Deir Yasin” katliamı yapılmıştır. Bu katliamlar sonucunda yaklaşık yarım milyon Filistinli Arap yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır. 14 Mayıs 1948 tarihinde Arap coğrafyasından Filistin topraklarına tek bir asker gelmeden, Arap Devleti’ne ayrılan topraklar Yahudilerce saldırıya uğramış ve yine Yahudi Devleti’ne ayrılan topraklarda Arap yerleşim merkezlerine bir çok saldırılar olmuştur.⁶⁹

14 Mayıs 1948’e gelindiğinde 30 yıllık İngiliz manda yönetimi son bulmuştur. İngiltere, manda rejiminin sona ermesi ile birlikte 15 Mayıs 1948 tarihine kadar Filistin’deki bütün kuvvetlerini çekeceğini açıklamış, 14 Mayıs 1948’de David Ben Gurion başkanlığında toplanan Musevi Ulusal Konseyi, İngiliz manda yönetiminin bitmesinden birkaç saat önce İsrail Devleti’nin bağımsızlığını ilan etmiştir. İsrail’in kuruluş ilanı şu bildiri ile duyurulmuştur: “İsrail toprağı Yahudi halkının doğum yeridir.

⁶⁷Şahin, a.g.t., 61-62.

⁶⁸Şahin, a.g.t., 62.

⁶⁹Döner, a.g.m., s. 22.

Burada onların ruhları, dinleri ve ulusal kimlikleri oluştu. Burada onlar bağımsızlığa ulaştı, ulusal kültürleri ve evrensel değerleri oluştu. Burada onlar Bible'yi (Kitab-ı Mukaddes –Tevrat) Dünya'ya armağan etti. Eretz – İsrail Yahudi halkının doğum yeridir... İlk Siyonist kongresi... Yahudi halkının kendi ülkesinde ulusal diriliş hakkını ilan ettiler...Balfour Deklarasyonu ile tanındı... ve manda rejimi tarafından onaylandı. Biz halk konseyinin üyeleri... İsrail'de İsrail Devleti olarak bilinecek Yahudi Devleti'nin kuruluşunu ilan ediyoruz...”⁷⁰

Ve kaçınılmaz olarak 14 Mayıs günü son İngiliz komiserinin de Filistin topraklarını terk etmesiyle İsrail devleti kuruluşu ilan edilmiş, ildandan 11 dakika sonra Amerika, kısa bir süre sonra da Sovyetler Birliği İsrail Devleti'ni tanımıştır. Kısacası hedeflenen Siyonist devlet artık kurulmuştur.⁷¹

25 Ocak 1949 tarihinde % 85'e yakın bir katılım oranıyla yapılan milli seçimlerin ardından 120 sandalyeli ilk Knesset (Parlamento) toplanmış, İsrail'in devletleşmesine öncülük etmiş olan insanlardan ikisi: Yahudi Ajansının başkanı David Ben Gurion ilk Başbakan olarak seçilirken, Dünya Siyonist Teşkilatı Başkanı Chaim Weizman ise Knesset tarafından ilk Cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁷²

Bu Siyonist devletin kuruluşu sonu gelmez bir Yahudi – Arap savaşını başlatmış, Theodor Herzl'in roman gibi başlayan hayali 1948'de tam da kendisinin söylediği gibi 50 yıla yakın bir zaman sonra gerçekleşmiştir. “Siyonizmin havarisinin” Basel'de kurduğunu söylediği devlet hayali kehaneti artık gerçek olmuştu, fakat zaman Sultan Abdulhamid'in Herzl'e Filistin'in bir karış toprağını dahi vermemesinin sebeplerini ve bu konudaki endişelerini haklı çıkarmıştır.⁷³

Sonuç

Yahudiler kendi tarihlerinde sürgünden sürgüne başka devletlerin hakimiyetleri altında yüzyıllarını geçirmişlerdir. Sanıldığı üzere bu durum hiçbir millet için kolay değildir. Ki Yahudiler gittikleri her yerde kendi inançlarından ve kültürlerinden kopmadan yaşamaya devam

⁷⁰ Kızıloğlu, a.g.t., s.59-60.

⁷¹ Döner, a.g.m., s.22.

⁷² Tutu, a.g.t. 86.

⁷³ Gökçinar, a.g.t., s.56.

etmeye çalışmış ve Tanrı'nın onlara verdiği inandıkları "vaad edilmiş topraklar" a bir gün mutlaka geri döneceklerine ve kutsal Siyon (Kudüs)'a sahip olacaklarına dair inançlarını asla yitirmemişlerdir. Sosyal, siyasi ve ekonomik, en önemlisi de dinsel yönden Avrupa'da çok sıkıntılar yaşayan Yahudiler mecburen farklı şehirlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Avrupa'daki Hıristiyanlığın hızla yayıldığı Orta Çağ döneminde Yahudilere hiç iyi gözle bakılmamıştır. Hıristiyan Avrupa'da gözle görülen bir Yahudi karşıtlığı oluşmuştur. Sürgün edildiği ülkelerde yaşadığı zorluklar, baskıcı bir rejimin parçası olmak, asimile edilmeye çalışılmak, hor görülmek, dışlanmak, buldukları yerlerin devamlı değişmesi Yahudileri yorgun ama bir o kadar da "vaad edilmiş topraklar"a sahip olma umutlarını her daim canlı tutacak hırslı ve güçlü bir yanlarının varlığını bizlere Siyonizm hareketi ile göstermişlerdir. Bunların akabinde 1996 tarihinde İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizmann'ın şu ifadeleri Yahudilerin tarihini aslında özetler niteliktedir:

*"Beni ve çağdaşlarımı, Yahudilerin anayurtlarını yeniden kurmak üzere geri döndüğü bu büyük devre teslim eden, kaderdir. "Artık ülkeden ülkeye, sürgünden sürgüne göç eden gezgin Yahudi değilim. Ancak her nesilden tüm Yahudiler kendilerine, eski nesillerde, yerlerde ve olaylarda yer almış gözleriyle bakmalıdır. Dolayısıyla hâlâ gezgin bir Yahudi'yim ama dünyanın uzak yollarında dolaşmıyorum. Şimdi zaman içinde, nesilden nesle, anıların yıllarında göç ediyorum. "Mısır'da köleydim. Sinay Dağı'nda Tora'yı aldım. Yeşua ve Eliya ile Yarden Nehri'ni geçtim. David ile Yeruşalayim'e girdim. Zedekya ile sürgün edildim. Ve Babil'in nehirlerinin kıyılarında iken bunu unutmadım. Tanrı Siyon tutsaklarını geri getirdiğinde, kalıntıları inşa edenlerin arasında düş kurdum. Romalılarla çarpıştım ve İspanya'dan kovuldum. Mainz'de kazığa bağlanıp yakılarak öldürüldüm. Yemen'de Tora okudum ve Kishinev'de ailemi yitirdim. Treblinka'da kül oldum, Varşova'da başkaldırdım ve sürüldüğüm, doğduğum, geldiğim ve geri döndüğüm İsrail topraklarına göç ettim."*⁷⁴

Böyle bir tarihe rağmen, Yahudilere en hoşgörülü ve insanca muameleyi İslam-Osmanlı Hakimiyetinde gören Yahudiler, yine de diğer devletlere yaptıkları gibi gerek İslam Hakimiyetinde gerekse Osmanlı

⁷⁴Yetkin, a.g.t., s. 44.

Hakimiyetinde yaşadığı zamanlarda düşmanla işbirliği ederek buldukları ülkeyi yıkma, yağmalama, bozguna uğratma ve türlü entrikalarla uğraşarak bu tavırlara devam ediyor olması hiç kuşkusuz onların yaşadıkları bu sürgün hayatları, eziyetler, tarihi dışlanmışlıklar ışığında karakter yapılarının daha sert, ırkçı, kindar, acımasız, intikamcı, bozguncu, entrikacı oldukları sonucuna varmak mümkündür. Yine nitekim çalışmada da yansıtıldığı üzere Siyonizmin kuruluş amaçlarında kendilerini diğer ırklardan üstün bir ırk ve millet olarak görmeleri bu durumu doğrular niteliktedir. Bunun gibi pek çok örnek vermek mümkündür.

Hoşgörü anlayışının hakim olduğu İslam ve Osmanlı hakimiyetlerinden günümüz dünyasına geldiğimizde tam tersi bir manzara ile karşı karşıya bulunmaktayız. Teorikte insan hakları, demokrasi, özgürlük gibi yükselen değerlerden söz edilse de pratikte bunun tam aksini tüm dünya görmektedir. İstisnai durumlar olsa da tarih içerisinde en parlak ve huzurlu dönemini Müslümanların hakimiyetinde yaşayan Yahudiler, ünlü komutan Selahaddin Eyyubi sayesinde Orta Doğu'daki varlıklarını sürdürmelerine, Hıristiyanların hakimiyetindeki Avrupa'da Yahudi karşıtlığının şiddetli bir şekilde baş göstermesine, kendi kimliklerine ve dinlerine, milli duygularının istismar edildiği yüzlerce yıllarının tarihlerinde var olmasına rağmen Filistin bölgesine yerleştikleri ve orada bir devlet kurdukları andan günümüze kadar ve dahi günümüzde Filistin'deki Müslüman halka yapmadıkları zulüm, baskı, eziyet kalmamıştır. Bugün Yahudiler, Siyonizm adını verdikleri ırkçılıkla, bir Peygamber ismine atfettikleri terör devleti ile ellerinde tuttıkları dünya iletişim ağıyla, çok uluslu şirketleriyle, kartelleriyle, paravan kuruluşlarıyla, hepsinden de kötüsü günümüzün en tehlikeli silahı medyasıyla dünya istikarsızlığının en başta gelen sebebi konumundadır.⁷⁵

Araştırmanın geneline baktığımız zaman İsrail, Batı ülkelerini, özellikle de İngiltere ile yaptığı uzlaşmacı tavırlar ve anlaşmalarla onları da yanına alarak kendi varlığını tüm dünyaya kabul ettirmiş ve kendisini kabul görmeyen tüm ülkeleri karşısına almış ve almaya da devam etmektedir. Öyle görünüyor ki, Siyonist İsrail'in geçmişten günümüze devam eden bu anlaşmazlık ve çatışma hali, hem bulunduğu coğrafya

⁷⁵Arpa, a.g.m., s.115.

içerisindeki Filistin halkı üzerinde teokratik rejim sebebiyle üstünlük kurma isteği hem de elinde bulundurduğu ekonomi ve medya ağıyla dünya uluslarına karşı baskıcı ve tehditkar siyasi üslubuyla dünya siyasetinde önemli bir güç ve diğer ölkelerin siyasetlerine yön verici bir unsur olarak ileriki yıllarda da adından sıkça söz ettireceği düşünölmektedir.

Kaynakça

Akbıyık, Serpil, *Babil Esaretinin Yahudiler Üzerindeki Sosyal, Kültürel ve Dini Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.

Armaoęlu, Fahir, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara 1994.

Arpa, Enver, "İslam Kültürünün Etkisinde Bir Yahudi Filozof Musa b. Meymun", *Eskiyeini*, 2 (2006), s.109-115.

Arslan, Gürbüz, "İsrail Devleti'nin Kurulma Süreci ve Türkiye'nin İsrail'i Tanıması" *XI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinlikleri "*, (2017), s. 231-238.

Ataov, Türkkaya, "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 25/3 (2014), s.29-66.

Aydın, Mehmet, "Diyalog Açısından İlahi Dinlerin Birbirlerine Yaklaşımı", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/10, (2000), s. 9-24.

Balcı, Ali, *Filistin Sorunu Bağlamında İsrail'in Soğuk Savaş Dönemi Ortadoğu Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2004.

Bileydi, Mâlike, *İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri (1948-2000)*, Doktora Tezi, İstanbul 2005.

Burhan, Ali, *Filistin-İsrail Çatışması ve HAMAS*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2008.

Dutak, Mustafa, *İsrail Devleti'nin Kuruluşundan Filistin Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Arap Ölkeleri ve İsrail İlişkileri (1948-1988)*, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.

Döner, Ayhan, "Tarihsel Süreç İçerisinde İsrail Devlet Modelinin Ortaya Çıkışı", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/1 (1997), s.12-30.

Gökçınar, Demet, *Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, Akara 2009.

Göze, Ergun, *Siyonizmin Kurucusu Theodor Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdülhamit*, İstanbul 1995.

Hıdıroğlu, Kübra, *Sosyolojide Diaspora İncelemeleri: Görüşler, Kavramlar ve Teoriler*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2011.

Kara, İlyas, *HAMAS Bir Direnişin Perde Arkası*, İstanbul 2007.

Karartı, Burak, Oslo Anlaşmasından Günümüze İsrail-Filistin Anlaşmazlığı ve Türkiye'nin Konuyla İlişkin Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

Kızıoğlu, Sedat, "İsrail Devleti'nin Kuruluşu'na Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizmin Gelişimi", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/1, (2012), s.35-64.

Öke, Mim Kemal, *Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu*, İstanbul 2002.

Ör, Çiğdem, II. Abdulhamit Döneminde İngiliz Kamuoyunda Filistin'e Göç Meselesi (1876-1908), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

Sayar, Süleyman, "Yahudi Karakteri (Tarihi ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/1, (2000), s. 1-13.

Şahin, Mert, *Kuruluş Dönemi Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1958)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

Şeber, Nurdan İpek, "II. Abdülhamit Döneminde Rusya ve Romanya'dan Gelen Yahudi Muhacirler", *Tarih Dergisi*, 53 (2012), s. 39-61.

Tekdal Fildiş, Ayşe, "Filistin-İsrail Sorununun Gözardı Edilen Tarafı: İsrail'in Filistinli Vatandaşları", *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 1 (2017), s. 80-92.

Tokgöz, Habip, "İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm", *Anayasay Dergisi*, 1 (2017), s. 183-195.

Tutu, Eylül Renin, *İsrail Filistin Sorununda Semboller, Söylemler ve Kimlik: Konstrüktivist Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2015,

Ulusoy, Engin, "Diasporayı Yeniden Düşünmek: Diaspora Teorisi ve Modern Diasporanın Temel Parametreleri", *Göç Dergisi*, 2/2 (2015), s. 208-228.

Yalçın, Mustafa, *Ümmet ve Yahudiler*, İstanbul 1993.

Yetkin, Ömer, *Yahudi Diasporası İletişim Stratejisi: ABD Örneği*, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara 2014.

Yiğitoğlu, Mustafa, "Yahudi İdeası: Kral Mabetten Kral Devlete", *Turkish Studies*, 7/2, (2012), s. 1207-1215.

Wahibi, Alaaeddin, *Filistin Sorunu ve Çözüm Yolları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.